

ข้อสังเกตบางประการและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนดนตรีในระดับอุดมศึกษา
กรณีศึกษาหลักสูตรดนตรีศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส
และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

¹สงกรานต์ สมจันทร์

¹(ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)

¹E-mail: Songkran_som@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการจัดการเรียนการสอนดนตรีของมหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส ข้อสังเกตและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนดนตรีในระดับอุดมศึกษา หลักสูตรดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนดนตรีที่มหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส สาขาวิชาดนตรีศึกษา มีความพร้อมและสามารถผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศ จากการสังเกตการณ์สอนรายวิชาการและสื่อการเรียนรู้สำหรับการสอนเครื่องดนตรีในโรงเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า มีการสอดแทรกเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรียน ทั้งนี้ เป็นสถาบันที่มีความพร้อมทั้งด้านอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ดนตรี ห้องสมุดและสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีทางดนตรี มีการสนับสนุนจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่มีเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนาดนตรีของสถาบันให้มีความเป็นเลิศ ในบริบทของไทยโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่นั้น มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้ โดยเฉพาะความเข้าใจธรรมชาติของการเรียนการสอน และการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ ต้องมีแผนการระยะยาวและการนำแผนการไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ

ดนตรีในระดับอุดมศึกษา / มหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส / มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Some Remarks and Guidelines for Music Teaching in Higher Education Development: Case Study Music Education Program between the University of North Texas and Chaing Mai Rajabhat University

¹Songkran Somchandra

¹(Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University)

¹E-mail: Songkran_som@cmru.ac.th

Abstract

The purpose of this article is to present music education and learning management at the University of North Texas (UNT). In addition, remark and guideline for the development of music learning at Chiang Mai Rajabhat University music education program. At the University of North Texas, teaching and learning music has the potential to produce outstanding graduates. I observed the class of methods and materials for the teaching of instrumental music in elementary schools, found the inclusion of historical and sociocultural content as well as interactions between classes. The UNT is an institution that provides good musical buildings, musical materials, a library, and educational materials. There is support from university administrators whose purpose is to develop the college of music to be excellent. Within Thai context, the Chiang Mai Rajabhat University (CMRU) must develop various domains. CMRU can expand to excellence, in particular understanding of the nature of music teaching and support by university administrators. However, we need a long-term plan and a concrete plan to implement it.

Keywords

Music in Higher Education / University of North Texas / Chiang Mai Rajabhat University

วาระสารณบัตรและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

บทนำ

ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง อาจกล่าวได้ว่า คณะราษฎรได้สถาปนาการเรียนการสอนดนตรีตามระบบ การศึกษายุคใหม่ การจัดการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์โดยโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ในปี พ.ศ. 2477 และพัฒนา จนเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบันนั้น ได้เกิดคุณูปการต่อการศึกษาของชาติในด้านดนตรี และพัฒนาไปสู่การศึกษาดนตรี ในมิติต่าง ๆ จากเดิมที่ดนตรีโดยเฉพาะดนตรีไทยเป็นการศึกษาแนวประเพณี (Tradition) ได้เกิดเนื้อหาในการจัดการเรียน การสอน ระดับชั้นและการประเมิน กระทั่งปัจจุบันที่การศึกษาดนตรีได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรตั้งแต่ระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา สำหรับการศึกษาดนตรีในระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะสาขาวิชาดนตรีศึกษา เริ่มต้นที่วิทยาลัย ครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในปี พ.ศ. 2513 จนกระทั่งได้แพร่กระจายในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย ราชภัฏจากรากฐานความเป็นมาข้างต้น

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2519 ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นสูง ซึ่งมีพัฒนาการมาจากวิชาโทดนตรีศึกษา ตลอดจนกิจกรรมดนตรีต่าง ๆ ของวิทยาลัยครู เชียงใหม่ในช่วงสมัยดังกล่าว หลักสูตรการศึกษาเป็นที่แน่นอนว่าใช้หลักสูตรกลางจากสภาการฝึกหัดครู โดยมีวิทยาลัยครู บ้านสมเด็จเจ้าพระยาเป็นผู้นำ ภายหลังได้พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีอัตลักษณ์ท้องถิ่นมากขึ้น เช่น การจัดการเรียนการสอน วิชาดนตรีล้านนาครั้งแรกในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น ในปัจจุบันมีการควบคุมมาตรฐานจากทั้งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ตลอดจนคุรุสภา เพื่อให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษานอกเหนือไปจากจะได้รับความรู้ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ แต่ยังสามารถขอรับใบประกอบวิชาชีพครูเพื่อสอบบรรจุเข้ารับราชการในตำแหน่งครูผู้ช่วย

ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ผ่านการสอบคัดเลือกเพื่อรับทุนการอบรมระยะสั้น โครงการ Higher Education Professional Development Program and English Communication Skills Training ณ มหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส (University of North Texas) ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน 2565 โดยเนื้อหาของการอบรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การศึกษาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารแบบเข้มข้น การเข้าสังเกตการสอนรายวิชาดนตรี ณ วิทยาลัยดนตรี (College of Music) การฟังบรรยายการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจากอาจารย์ภายในมหาวิทยาลัย ตลอดจน การแลกเปลี่ยนกับอธิการบดีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา และการทัศนศึกษาวัฒนธรรมอเมริกัน ซึ่งการจัดการเรียน การสอนวิชาดนตรีของวิทยาลัยดนตรีนั้น อาจกล่าวได้ว่า มีความน่าสนใจและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทไทย ได้หลายประการ

บทความนี้ ผู้เขียนมิได้มุ่งเน้นให้เป็นบทความเชิงวิชาการมากนัก หากแต่ต้องการนำเสนอประสบการณ์ การเข้า อบรมโครงการดังกล่าว ตลอดจนข้อสังเกตบางประการเพื่อนำมาปรับใช้สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนดนตรีใน ระดับอุดมศึกษา โดยยกกรณีศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาดนตรีศึกษา ระหว่างมหาวิทยาลัย นอร์ทเท็กซัสและมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ตลอดจนส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำแนกประเด็นการนำเสนอได้แก่ ภาพรวมของ สังเกตการณ์การเรียนการสอน หลักสูตร สิ่งสนับสนุนการศึกษา และนโยบายการบริหาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การสังเกตการณ์การเรียนการสอนดนตรีที่มหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส

มหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส (University of North Texas: UNT) เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐเท็กซัส (Texas) ตั้งอยู่ที่ เมืองเดนตัน (Denton) มีพัฒนาการมาจากโรงเรียนฝึกหัดครูของมลรัฐ ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1890 สำหรับวิทยาลัยดนตรี ก็เริ่มต้น พัฒนาไปพร้อมกับภารกิจมหาวิทยาลัยเช่นกัน จากเดิมที่เป็นรายวิชาสำหรับการฝึกหัดครู จนพัฒนาเป็นวิทยาลัยดนตรีที่มี ชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะสาขาวิชาดนตรีแจ๊สที่กล่าวได้ว่า เป็นมหาวิทยาลัยอเมริกันแห่งแรกที่ พัฒนาหลักสูตรนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 ปัจจุบันวิทยาลัยดนตรีจัดการเรียนการสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญา เอก ครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ทางดนตรี แบ่งออกเป็นปริญญาทางด้านดุริยางคศาสตร์ (Music) และปริญญาทางด้าน

วารสารดนตรีและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

ศิลปศาสตร์ (Arts) สำหรับวิทยาลัยดนตรีประกอบไปด้วยสาขาวิชาต่าง ๆ จำนวน 8 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการประพันธ์เพลง สาขาวิชาการอำนวยการวงและรวมวง สาขาวิชาการปฏิบัติเครื่องดนตรี สาขาวิชาดนตรีแจ๊ส สาขาวิชาคีย์บอร์ด สาขาวิชาดนตรีศึกษา สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ทฤษฎีและมานุษยวิทยาดนตรี และสาขาวิชาการขับร้อง

นอกจากนี้ วิทยาลัยดนตรียังมีวงดนตรีและศูนย์ต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการฝึกประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษา มีกิจกรรมการแสดงทางดนตรีที่มีกำหนดการแน่นอน และจัดแสดงทั้งหอแสดงดนตรี (Concert Hall) และอาคารกิจกรรมนักศึกษา (University Union) เป็นประจำ โดยผู้เขียนได้เข้าร่วมชมการแสดงของวง UNT Latin Jazz Lab Band ในวันที่ 24 มีนาคม 2565 และเข้าร่วมชมการแสดงของ The One O'Clock Lab Band ในวันที่ 31 มีนาคม 2565 และวงดุริยางค์เครื่องลม UNT Wind Symphony ในวันที่ 8 เมษายน 2565 สำหรับวงดนตรีแจ๊สจัดแสดงที่ The Syndicate อาคารกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งมีทั้งศิษย์ปัจจุบันและศิษย์เก่าเข้าร่วมชมการแสดงเป็นจำนวนมาก นอกเหนือไปจากการบรรเลงบทเพลงที่เป็นที่นิยมแล้ว ยังมีการนำเสนอผลงานการประพันธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาเอกอีกด้วย ในส่วนของวงดุริยางค์เครื่องลมนั้นจัดแสดงที่หอแสดงดนตรี Murchison Performing Arts Center มีการจำหน่ายบัตรเข้าชมคอนเสิร์ตในราคาย่อมเยา ทุกคนสามารถชมการแสดงโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายทางช่องยูทูป (YouTube) ของวิทยาลัยดนตรี (University of North Texas College Concerts) ได้อีกด้วย

ภาพประกอบที่ 1 การแสดงของวง One O'Clock Lab Band ณ ห้อง The Syndicate อาคารกิจกรรมนักศึกษา (ที่มา: ผู้เขียน, 31 มีนาคม 2565)

สำหรับโครงการที่ผู้เขียนเข้าร่วมนี้ ดำเนินการโดย The Intensive English Language Institute โดยได้จัดให้ผู้เขียนเข้าร่วมสังเกตการณ์สอนในรายวิชา วิธีการและสื่อการเรียนรู้สำหรับการสอนเครื่องดนตรีในโรงเรียนระดับประถมศึกษา (Methods and Materials for Teaching Instrumental Music in Elementary Schools) ซึ่งสอนโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลิชาเบธ แชนเพลล์ (Elizabeth Chappell) อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา ในทุก ๆ ปายของวันพฤหัสบดี ณ ห้อง MUSI 137 เวลา 13.00-15.20 น. อาคารวิทยาลัยดนตรี การสังเกตการณ์ดังกล่าว ผู้เขียนได้

วาระสารดนตรีและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

ขออนุญาตถ่ายภาพในห้องเรียน ซึ่งไม่เพียงแต่ขออนุญาตผู้สอนแต่เพียงผู้เดียว แต่ต้องขออนุญาตนักศึกษาทุกคนในห้องด้วย นอกเหนือไปจากการเรียนการสอนด้านทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการสอนเครื่องดนตรีแล้ว ท้ายคาบจะเป็นการปฏิบัติดนตรีหรือเรียกกันแบบไทยว่า “การรวมวง/ปรับวงดนตรี” นั่นเอง เพียงแต่บทเพลงตลอดจนวิธีการสอนอาจารย์จะแทรกตลอดว่า ถ้าไปสอนในโรงเรียนจะต้องทำอะไรบ้าง ในทุกคาบผู้สอนให้ความสำคัญกับ “ตัวแบบ” มาก ผู้เขียนสงสัยว่าผู้สอนจะเดินไปแก้ไขการวางมือ การสี การจับ ท่วงท่าในการบรรเลงเครื่องดนตรีของนักศึกษาอยู่เสมอ ๆ

ก่อนที่จะมีการปฏิบัติดนตรีในแต่ละคาบ ผู้สอนเริ่มต้นด้วยการแจกลีลาเพลง อธิบายประวัติของบทเพลงพอสังเขป และชวนให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนสนทนาเกี่ยวกับตัวของบทเพลง การตีความอารมณ์ โดยที่นักศึกษาต่างให้ความร่วมมือและถกเถียงในด้านต่าง ๆ หลังจากนั้นจึงเป็นการลงมือปฏิบัติบทเพลง ผู้สอนได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้อำนวยเพลงด้วย พร้อมกับการแนะนำหรืออธิบายการตีความอารมณ์ของบทเพลงในส่วนต่าง ๆ วิธีการดังกล่าวนี้เองทำให้นักศึกษาทุกคนมีทักษะทั้งการปฏิบัติและการอำนวยเพลงไปพร้อมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมให้พวกเขาเหล่านั้นในการเป็นครูดนตรีในระดับประถมศึกษา สำหรับการเรียนการสอนในวันที่ 8 เมษายน 2565 นั้น อาจารย์ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่นำบทเพลงของชาวอเมริกันผิวดำมาใช้สอดแทรกในการเรียนการสอน พร้อมกันกับการอธิบายประวัติศาสตร์บาดแผลในด้านปัญหาสีผิวของสังคมอเมริกันด้วย ในคาบเรียนดังกล่าวผู้สอนแจกเพลง Adoration ซึ่งประพันธ์โดยคีตกวีหญิงอเมริกัน-แอฟริกัน ชื่อ Florence Price เป็นคีตกวีผิวสีคนแรก ๆ ที่ผลงานซิมโฟนีได้รับการยอมรับ ตลอดจนบทเพลงอื่น ๆ อีกมาก ในยุคที่อเมริกายังมีปัญหาเรื่องการแบ่งสีผิว

ภาพประกอบที่ 2 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียนของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลิษาเบธ แชนเพลล์ (ที่มา: ผู้เขียน, 8 เมษายน 2565)

จากการเข้าสังเกตการณ์การเรียนการสอนดังกล่าว ผู้เขียนอาจสรุปประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทการเรียนการสอนดนตรีของไทยในระดับอุดมศึกษาในรายวิชาการปฏิบัติดนตรี คือ (1) การสอดแทรกเนื้อหาประวัติศาสตร์

วารสารดนตรีและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

สังคมและวัฒนธรรมไปพร้อมกันกับการบรรเลงบทเพลง และ (2) การเปิดโอกาสและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และ (3) ความพร้อมด้านสื่อการเรียนการสอนของสถาบันที่จัดการเรียนการสอนดนตรี ดังนี้

การสอดแทรกเนื้อหาประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม

ในบทเพลงหนึ่ง ๆ นอกเหนือไปจากความรู้ที่เป็นตัวดนตรีแล้ว บริบทที่ทำให้เกิดเพลงนั้นขึ้นก็เป็นประเด็นสำคัญที่ครูผู้สอนควรอธิบายให้ผู้เรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจทั้งส่วนที่เป็นตัวดนตรีและบริบททางดนตรีไปพร้อมกัน ดังตัวอย่างการศึกษารายวิชาประวัติศาสตร์ตะวันตกที่มีเนื้อหาทั้งประวัติศาสตร์ของยุโรป พัฒนาการทางสังคม ลักษณะเฉพาะทางดนตรี และคีตกวี การวิจัยของ สิทธิพร สวากลาง (2553) ได้ชี้ให้เห็นถึงการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ตะวันตกในสถาบันอุดมศึกษาไทยว่า เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรดนตรีทุกสถาบัน มีเนื้อหาประวัติศาสตร์และวรรณคดีตะวันตกตั้งแต่ยุคกลางจนถึงศตวรรษที่ 20 ในขณะที่วิธีการสอนเน้นการบรรยายเป็นหลัก และประเมินผลโดยการสอบวัดความรู้ แต่ในกรณีของมหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส อาจมีการบูรณาการประวัติศาสตร์ดนตรีในท้องถิ่นที่นอกเหนือไปจากดนตรียุโรป คือ ดนตรีอเมริกันเข้าร่วมด้วย นอกเหนือไปจากการบรรยายซึ่งเป็นการสื่อสารที่ค่อนข้างจะเป็นการสื่อสารทางเดียวนั้น อาจเพิ่มเติมการสนทนาแลกเปลี่ยน และเพิ่มบริบทในสังคมไทยเปรียบเทียบกับ ซึ่งกรณีดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้กับการศึกษาบทเพลงดนตรีไทยได้ด้วยเช่นกัน โดยเน้นไปที่ประวัติศาสตร์ของประชาชนควบคู่ไปกับประวัติศาสตร์ของชนชั้นนำ เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนมีมุมมองที่รอบด้าน ตลอดจนเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสังคมและตัวดนตรีไปพร้อมกัน

การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรียน

การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ การที่ผู้เรียนกล้าที่จะสอบถามหรือแลกเปลี่ยนผู้สอนในประเด็นการเรียนการสอนนั้น จะช่วยให้ประเด็นทางดนตรีบางเรื่อง ทั้งด้านกลวิธีการบรรเลงและทฤษฎีเกิดความกระจ่าง และสามารถพัฒนาต่อยอดในด้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี การสร้างปฏิสัมพันธ์นี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทย หากแต่บางครั้งการเรียนการสอนอาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่เอื้อต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างการเรียนรู้ ฉานิก หวังพานิช (2559) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการชั้นเรียนเพื่อการเรียนการสอนดนตรีในระดับอุดมศึกษาว่า ควรประกอบไปด้วย (1) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (2) การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (3) การบริหารจัดการเวลา (4) สร้างวินัยและปฏิสัมพันธ์เชิงบวกในชั้นเรียน และ (5) ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้ แนวทางการสร้างปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน อาจใช้กลวิธีการสอนรูปแบบต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของการเรียนการสอน ดังกรณีของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่มีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนพื้นฐานทางดนตรีโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Co-Operative Learning) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติมากกว่าร้อยละ 80 ทั้งระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยเฉพาะผลทางสังคมมีดีพบว่านำไปสู่กระบวนการแบบพึ่งพาและช่วยเหลือกัน ทำให้หลักสูตรและการเรียนการสอนดนตรีมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ณัฐศรีณย์ ทฤษฎีคุณ, ภาควัฒน์ เตียววงศ์สุวรรณ, พูนสุข กุหลาบวงษ์, และสมภาศ สุขชนะ, 2562)

ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน

ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาด้านดนตรีบางแห่งอาจจัดเตรียมเครื่องดนตรีส่วนกลางไว้สำหรับบริการให้ผู้เรียนยืมใช้ในการเรียนการสอนและการฝึกซ้อม หรือบางแห่งอาจแนะนำให้ผู้เรียนจัดหาเครื่องดนตรีส่วนตัว กรณีดังกล่าวขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวผู้เรียนด้วย ดังนั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมด้านสื่อการเรียนการสอนและอาคารสถานที่ให้เพียงพอต่อความต้องการในการเรียนการสอน และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพทางด้านดนตรี ก่อนที่จะจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ดนตรีอื่น ๆ อย่างไรก็ตามสถานศึกษาทางดนตรีบางแห่งที่เป็นหน่วยงานราชการอาจประสบปัญหาในด้านความคล่องตัวและการจัดสรรงบประมาณ เช่น ปัญหาในการประสานงานระดับหน่วยงาน จากนโยบายของผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัยที่ต้องการให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันของทุกสาขาวิชา

วาระสารณตรีและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

ที่เปิดสอน เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถทำได้จริง จากการที่ไม่มีการประสานงานในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จากความเป็นหน่วยงานรัฐที่บริหารจัดการระบบราชการโดยการสั่งการเป็นส่วนใหญ่ (วรภพ ประสานตรี, มนัส วัฒนไชยยศ, และอนุรักษ์ บุญแจ, 2557)

หลักสูตรดนตรีศึกษา: ดนตรีและการศึกษา

อาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบัน ดนตรีศึกษา (Music Education) มีการมอญนิยมและความหมายตลอดจนปฏิบัติการใน 2 ลักษณะ คือ การมอญจากการศึกษาเข้าไปหาดนตรี และการมอญจากตัวดนตรีออกไปหาการศึกษา แม้ว่าโดยแบบแผนแล้ว ดนตรีศึกษาเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนดนตรี สร้างนักการศึกษาด้านดนตรีและครูดนตรี ดังจะสังเกตได้จากการที่มีวิธีการสอนดนตรีรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องศึกษา เช่น โคตาย ออร์ฟ ชูชูกิ และดัลโครซ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน การศึกษาดนตรีในต่างประเทศต่างมีวิธีการออกแบบรายวิชาที่แตกต่างกันออกไป และมีการให้ปริญญาที่มีลักษณะของความเป็นดนตรีมากกว่าการศึกษา เช่น ปริญญาดุริยางคศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ปริญญาดนตรีศึกษบัณฑิต (Bachelor of Music Education: B.M.E.) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สาขาวิชาดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยนอร์เท็กซัส เป็นหลักสูตรปริญญาดุริยางคศาสตรบัณฑิต แต่ต้องลงทะเบียนเรียนรายวิชาทางดนตรีศึกษาตามข้อกำหนดของรัฐเท็กซัส สำหรับใบอนุญาตการสอนในโรงเรียน ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยดนตรีและวิทยาลัยครุศาสตร์ (College of Education) จำนวนอย่างน้อย 12 ชั่วโมง จากจำนวนชั่วโมงทั้งหมด 128 ชั่วโมงตลอดหลักสูตร และต้องมีผลการเรียนตั้งแต่ 2.75 ขึ้นไป ดังตัวอย่างหลักสูตรดุริยางคศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา เอกเครื่องดนตรีระดับประถมศึกษา ดังรายวิชาต่อไปนี้

- (1) วิชา MUED 3200 ความเป็นนักดนตรีสำหรับการสอน 3 (Musicianship for Teaching III) จำนวน 3 ชั่วโมง
- (2) MUED 4109 วิธีการและสื่อการเรียนรู้สำหรับการสอนเครื่องดนตรีในโรงเรียนระดับประถมศึกษา (Methods and Materials for Teaching Instrumental Music in Elementary Schools) จำนวน 3 ชั่วโมง
- (3) HDFS 3123 พัฒนาการเด็ก (Child Development) จำนวน 3 ชั่วโมง
- (4) EDCI 3800 ปัญหาในการสอน (Professional Issues in Teaching) จำนวน 3 ชั่วโมง
- (5) EDCI 4060 การอ่านขอบข่ายเนื้อหาวิชา (Content Area Reading) จำนวน 3 ชั่วโมง

นอกจากนี้ยังมีรายวิชาปฏิบัติการสอนจำนวน 2 รายวิชา ที่ต้องลงทะเบียนหนึ่งภาคเรียนก่อนเรียน คือ EDSE 4148 นักศึกษาฝึกสอนทางดนตรีศึกษา (Student Teaching for Music Education) จำนวน 3 ชั่วโมง และ EDME 4103 นักศึกษาฝึกสอนในระดับเกรด 4-8 (Student Teaching in Grades 4-8) จำนวน 3 ชั่วโมง (Division of Music Education, 2011)

เมื่อพิจารณากับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ใช้ระยะเวลาการศึกษา 4 ปี (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่พัฒนาจากส่วนกลาง ตามนโยบายเปลี่ยนระยะเวลาการศึกษาหลักสูตรครุศาสตรศึกษาศาสตร์ จาก 5 ปี เป็น 4 ปี พบว่ามีจำนวนหน่วยกิตรวม 135 หน่วยกิต มีโครงสร้างของหลักสูตรประกอบไปด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน 99 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต สำหรับหมวดวิชาเฉพาะด้านนั้นแบ่งออกเป็นวิชาชีพครู 39 หน่วยกิต ในขณะที่กลุ่มวิชาเอกมีจำนวน 60 หน่วยกิต คิดเป็นสัดส่วนระหว่างรายวิชาชีพครูกับรายวิชาเอก 3.9 : 6 โดยหน่วยกิตมีจำนวนมากกว่าโครงสร้างตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562 (มคอ. 1) ที่มีขั้นต่ำหน่วยกิตของโปรแกรมวิชาเอกเกี่ยวกับหลักสูตรไม่น้อยกว่า 130 หน่วยกิต โดยหน่วยกิตที่เพิ่มในหลักสูตรข้างต้น มาจากรายวิชาชีพครู จำนวน 9 หน่วยกิต ในขณะที่วิชาเอกมีจำนวนเท่ากับ มคอ. 1 คือ 60 หน่วยกิต

อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรดนตรีศึกษาในบริบทไทย เน้นไปที่รายวิชาด้านครุศาสตร์และวิชาดนตรีไปพร้อมกัน ดังเป็นที่ทราบกันว่า ดนตรีศึกษาในไทยมีความหมายสองนัย นัยแรกเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ 2 สาขา คือ สาขาการศึกษา และสาขา ด้านดนตรีทั้งในเชิงทฤษฎีและทักษะปฏิบัติดนตรี ซึ่งหมายรวมถึงการเรียนการสอนดนตรีด้วย ส่วนอีกนัยเป็นดนตรีศึกษา

วารสารดนตรีและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

ความหมายแบบกว้าง ได้แก่ การจัดการศึกษาด้านดนตรีไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2554) ลักษณะความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับปรัชญาการผลิตบัณฑิตทางดนตรีศึกษาในบริบทไทยที่เน้นสร้างคนไปเพื่อปฏิบัติงานตามวิชาชีพ และต่อเนื่องไปสู่การพัฒนาการศึกษาดนตรีของชาติ ในขณะที่ในบริบทอเมริกันมีประเด็นที่น่าสนใจคือ การเพิ่มคุณค่าการดำรงชีวิตของผู้เรียน คณาจารย์ ชุมชน รัฐ ชาติ ไปจนถึงระดับโลกผ่านการแสดงดนตรีที่มีความหลากหลาย ความเป็นเลิศ ความน่าเชื่อถือและความแปลกใหม่ของดนตรีจะเป็นต้นแบบการแสดงดนตรีในอนาคตของผู้เรียน และเป็นบรรทัดฐานสำหรับประสบการณ์การฟังดนตรีต่อไปในอนาคต (กลัยธิรา สุภณิธิ และ ปริญญานันท์ พร้อมสุขกุล, 2561)

สิ่งสนับสนุนการศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางดนตรี

จากธรรมชาติของรายวิชาดนตรีที่ต้องมีการปฏิบัติ ตลอดจนเสียงที่เกิดจากการปฏิบัติดนตรีนั้นอาจต้องมีการบริหารจัดการบางอย่างสำหรับการเรียนการสอน สิ่งสนับสนุนการศึกษาจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความเป็นเลิศทางดนตรี ซึ่งสถาบันการศึกษาเองต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ด้วย ดังปรากฏอย่างเด่นชัดว่า หากสถาบันการศึกษามีความพร้อม ก็จะไปสู่ความนิยมเข้าศึกษาของผู้เรียน จากการเข้าอบรมของผู้เขียน พบว่าสิ่งสนับสนุนการศึกษาของมหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัสมีความพร้อมสูงและสามารถพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศได้ อาจสรุปเป็นประเด็น ๆ ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ด้านครุภัณฑ์ ด้านห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนสื่อและเทคโนโลยีทางดนตรี

ด้านอาคารสถานที่

อาคารสถานที่นอกเหนือไปจากเป็นสิ่งสนับสนุนการศึกษาแล้ว ยังสะท้อนอัตลักษณ์หรือรสนิยมของสถาบันนั้น ๆ ด้วย สำหรับที่มหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส มีอาคารปฏิบัติการทางด้านดนตรีที่กล่าวได้ว่ามีความพร้อมสูงมาก และสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางดนตรีให้กับผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน ทั้งห้องเรียนรายวิชาบรรยาย ห้องเรียนปฏิบัติดนตรี ห้องเรียนรวมวงดนตรี หอแสดงดนตรี ตลอดจนพื้นที่ทำงานร่วมกัน (co-working space) โดยที่อาคารและห้องเรียนมีการออกแบบให้สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนดนตรี ทั้งการบุผนังซับเสียง แก้วและสแตนเลสสำหรับการเรียนการสอนดนตรี สามารถควบคุมเสียงจากการปฏิบัติดนตรีไม่ให้รบกวนอาคารอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี นักศึกษาสามารถเข้าถึงและใช้ทรัพยากรด้านอาคารสถานที่ได้อย่างเต็มที่ และส่งผลต่อวินัยและบรรยากาศในการฝึกซ้อมดนตรีตามมา

ด้านครุภัณฑ์ดนตรี

แม้ว่าการเรียนการสอนดนตรีบางเครื่องมือผู้เรียนสามารถจัดหาเองได้ แต่บางเครื่องมือมีราคาสูงและมีขนาดใหญ่ ความพร้อมด้านครุภัณฑ์ดนตรีจึงเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการศึกษาดนตรีของแต่ละสถาบัน นอกเหนือไปจากมีความพร้อมด้านครุภัณฑ์แล้ว ยังต้องมีการบริหารจัดการยืม-คืน และบำรุงรักษาครุภัณฑ์ดนตรีด้วย ปัจจัยดังกล่าวอาจพบได้มากในกรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ผู้เรียนอาจมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีนัก จึงมีความจำเป็นต้องใช้ครุภัณฑ์ที่สาขาวิชาจัดเตรียมไว้ เมื่อจะมีการเรียนการสอนหรือการซ้อมก็ใช้วิธีการยืมคืนเป็นกรณี ๆ ไป ดังนั้น สถาบันการศึกษาทางด้านดนตรีจำเป็นที่จะต้องมีความพร้อมทางด้านครุภัณฑ์ดนตรีระดับหนึ่ง เพื่อที่จะสามารถจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐาน และพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้

ด้านห้องสมุดและสื่อการเรียนรู้ดนตรี

ปัจจุบันความรู้ทางดนตรีสามารถสืบค้นได้จากอินเทอร์เน็ต แต่ความรู้บางเรื่องหรือเฉพาะทางนั้น ห้องสมุดยังคงมีความจำเป็นและเป็นสถานที่สำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้คนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวกันว่าความเจริญก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถานที่อุดมไปด้วยปัญญา และความรู้ ดันนี้ซัว้อย่างหยาบ ๆ คือ ห้องสมุด ห้องสมุดที่ตึกนอกเหนือไปจากการที่มีหนังสือต่าง ๆ เป็นจำนวนมากแล้ว ยังต้องมีพื้นที่สำหรับการทำงาน การพูดคุย และการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนด้วย ซึ่งเป็นกระแสในปัจจุบันที่ห้องสมุดหลายแห่งพยายามปรับตัวโดยการเพิ่มพื้นที่ทำงาน (co-working space) จึงทำให้ห้องสมุดเต็มไปด้วยชีวิตชีวาจากผู้คนที่ต้องการแสวงหาความรู้

วารสารดนตรีและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

นอกเหนือไปจากการที่ห้องสมุดมีหนังสือเฉพาะทางโดยเฉพาะด้านดนตรีแล้ว ยังเป็นแหล่งเก็บข้อมูลเกี่ยวกับโน้ตดนตรี เอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่อาจพัฒนาขึ้นเป็นหอจดหมายเหตุเพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลทางการศึกษาด้านดนตรีวิทยา (Musicology) และต้องมีการพัฒนาหรือเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงฐานข้อมูลความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ นอกเหนือไปจากที่สามารถสืบค้นได้ทั่วไปทางอินเทอร์เน็ตด้วย

เทคโนโลยีทางดนตรี

จากพัฒนาการของสังคมในศตวรรษที่ 21 มีการใช้เทคโนโลยีบูรณาการกับหลายภาคส่วนของการศึกษา สถาบันที่จัดการเรียนการสอนดนตรี จะต้องมีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีทางดนตรีใน 2 ด้าน ได้แก่ ฮาร์ดแวร์ (Hardware) ได้แก่ อุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน และอีกด้านหนึ่ง คือ ซอฟต์แวร์ (Software) ในทางดนตรีนั้นมีจำนวนมากและช่วยเอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ซอฟต์แวร์สำหรับเขียนโน้ตดนตรี ซอฟต์แวร์สำหรับบันทึกเสียงหรือใช้ประพันธ์เพลง เป็นต้น ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ผู้เรียนอาจค้นพบตัวตนหรือมองเห็นศักยภาพของตนเองจากการใช้เทคโนโลยีทางดนตรีเหล่านี้ได้ ตลอดจนสามารถนำไปสร้างรายได้หรือสร้างอาชีพเสริมในอนาคต นอกจากนี้ ยังสามารถนำเทคโนโลยีจำนวนมากมาบูรณาการกับการเรียนการสอนทางด้านดนตรีศึกษาได้อีกด้วย

อีกประการหนึ่ง คือ เว็บไซต์ (Website) ที่นักศึกษาสามารถค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ทั้งผู้สนใจเข้าศึกษา นักศึกษาปัจจุบัน ศิษย์เก่า รวมถึงบุคลากร ที่สวยงาม ใช้ได้จริง สามารถเชื่อมต่อกับสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ ยังมีการปฏิสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์เหล่านั้น เพื่อให้ประชาคมภายนอกเห็นความเคลื่อนไหวของสถานศึกษา นับว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เป็นการประชาสัมพันธ์หลักสูตรไปในตัว ตลอดจนเป็นหนึ่งในชีวิตอันดับของมหาวิทยาลัยด้วย

นโยบายการบริหาร: ภาพสะท้อนความสำเร็จของการเรียนการสอนดนตรี

นอกเหนือไปจากความพร้อมของหลักสูตร บุคลากร และสิ่งสนับสนุนการศึกษาแล้ว ปัจจัยเกี่ยวกับนโยบายการบริหารถือว่าเป็นส่วนสำคัญและช่วยเติมเต็มความชัดเจนและความเป็นเลิศของหลักสูตรโดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความเข้าใจลักษณะเฉพาะของหลักสูตรดนตรี และ “ให้ใจ” หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจอีกด้วย ผู้เขียนได้เข้าพบอธิการบดีมหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส คือ ดร. นีล สมาร์เทิร์สค์ (Neal J. Smatresk, PhD) ในวันที่ 9 เมษายน 2565 โดยท่านได้สนทนาแลกเปลี่ยนกับอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่เข้าอบรมในสาขาวิชาต่าง ๆ สำหรับผู้เขียนได้แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับอัตราส่วนระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาที่เป็นปัจจัยหนึ่งต่อคุณภาพการศึกษา สำหรับสัดส่วนจากการเข้าสังเกตการณ์สอนสาขาวิชาดนตรีศึกษาของผู้เขียนในรายวิชาการบรรยายเท่ากับ 1 : 15 ทำให้ผู้สอนสามารถสอดส่องดูแลผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่บริบทไทยมีการกำหนดสัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาตามมาตรฐานคุณวุฒิสาขาวิชา (มคอ. 1) ได้แก่ สาขาวิชาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สัดส่วนเท่ากัน 1 : 30 ในขณะที่สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ สัดส่วนเท่ากับ 1 : 8 จะเห็นได้ว่า ดนตรีเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทั้งสาขาวิชาครุศาสตร์และสาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ แต่มีการกำหนดสัดส่วนที่ต่างกันจากความไม่เข้าใจสภาพความเป็นจริงดังกล่าว

นโยบายการบริหารงานในระดับมหาวิทยาลัยจึงสะท้อนความเป็นเลิศของสาขาวิชาดนตรีของมหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัสได้เป็นอย่างดี ดังที่วงดนตรีของมหาวิทยาลัยตลอดจนศิษย์เก่าสามารถเข้าชิงรางวัลแกรมมี่ (Grammy Awards) เป็นรางวัลสำหรับผู้มีผลงานโดดเด่นในอุตสาหกรรมดนตรีของสหรัฐอเมริกา จากการที่มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะเป็นมหาวิทยาลัยลักษณะใด นอกจากนี้จะต้องมีความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายด้วย เมื่อเป้าหมายชัดเจนและมีความต่อเนื่องจึงจะนำไปสู่การออกนโยบายและการสนับสนุนลงไปยังวิทยาลัยดนตรีในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ การเรียนการสอนดนตรี โดยเฉพาะสาขาวิชาดนตรีศึกษา สามารถทำงานได้ทั้งการสอนในสถานศึกษาของรัฐและการสอนแบบส่วนตัว (Private) ในสัดส่วน 1 : 1 จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ค่าเล่าเรียนของสาขาวิชาดนตรีในประเทศสหรัฐอเมริกาค่อนข้างสูงจากการจ้างงาน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปของประเทศที่เจริญแล้ว

วาระสมณธรรมและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

สำหรับบริบทของไทยโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏนั้น นโยบายการบริหารสถาบันการศึกษาของแต่ละสถาบันมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของผู้บริหารแต่ละชุดตามวาระการบริหาร ซึ่งส่งผลต่อการสนับสนุนด้านงบประมาณการจัดซื้อครุภัณฑ์ และการดำเนินโครงการต่าง ๆ (คณิตเทพ ปีตุภูมิโนนาค, 2562) นอกจากนี้ ปัญหาด้านการบริหารหลักสูตรโดยเฉพาะประเด็นด้านบุคลากรที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้อาจารย์มีภาระงานสอนมากเกินไป เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาความเป็นเลิศของหลักสูตร ดังนั้น บทบาทของผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและมีความเข้าใจธรรมชาติของการเรียนการสอนหลักสูตรดนตรีศึกษา (เคลน บุญยานันต์ และ อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์, 2563) อย่างไรก็ตาม นอกเหนือไปจากนโยบายต่าง ๆ แล้ว การบริหารสถาบันการอุดมศึกษาจำเป็นต้องมี “รสนิยม” ด้วย เนื่องจากบางเรื่องไม่อาจวัดหรือประเมินได้ด้วยตัวเลข แต่เป็นคุณค่าทางจิตใจ และรสนิยมเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝัง หรือที่เรียกว่า ความเป็นวัฒนธรรมนั่นเอง

ดังนั้น นโยบายของมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนการเรียนการสอนดนตรี สามารถที่จะนำไปสู่ (1) ความเป็นเลิศของหลักสูตร เนื่องจากองค์ประกอบของการจัดการศึกษามีความพร้อมและครบถ้วน (2) ความเป็นเลิศของคณาจารย์ จากการได้รับความเอาใจใส่จากมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ (3) ความเป็นเลิศของนักศึกษา จากการที่ได้เรียนในหลักสูตรที่มีความพร้อม มีคณาจารย์ที่เชี่ยวชาญและมีชื่อเสียง ซึ่งจะนำไปสู่ (4) ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัย จากการที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน แน่นนอนว่าจำนวนนักศึกษาใหม่ที่น่าสนใจจะเข้าศึกษาต่อจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามมา จากปัจจัยทั้ง 3 ด้านดังกล่าวมาข้างต้น

ดูเขาแล้วย้อนกลับมาดูเรา: ดนตรีศึกษาที่ราชภัฏเชียงใหม่

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีพัฒนาการตั้งแต่การก่อตั้งภาควิชาดนตรีและนาฏศิลป์ในวิทยาลัยครูเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 2519 และจัดการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง (ปกศ.สูง) สาขาวิชาดนตรีศึกษา และพัฒนาการเรียนการสอนจนถึงระดับปริญญาตรี เช่นเดียวกับพัฒนาการของวิทยาลัยครู-สถาบันราชภัฏ-มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ระยะแรกใช้หลักสูตรจากส่วนกลาง เมื่อยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยแล้วจึงมีการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง สะท้อนอัตลักษณ์และความเด่นชัดของสถาบัน เช่น การสอดแทรกเนื้อหาดนตรีท้องถิ่นในหลักสูตร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ อีริวิทย์ กลิ่นจ้อย และ สยา ทันตะเวช (2565) ที่กล่าวว่า สถาบันหรือหลักสูตรไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าผู้สำเร็จการศึกษาจะไปปฏิบัติงานตลอดจนมีสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมวัฒนธรรมอย่างไร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมพร้อมครุตนตรีก่อนประจำการเพื่อให้มีประสบการณ์ดนตรีที่หลากหลาย มีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม และมีทักษะทางวัฒนธรรมที่สามารถรับมือความแตกต่างหลากหลาย

แม้ว่าหลักสูตรดนตรีศึกษา จะถูกกำกับด้วยกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แต่ก็มีการจัดกลุ่มรายวิชาที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้าศึกษามีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งดนตรีไทย ดนตรีตะวันตก และดนตรีในท้องถิ่น รูปแบบของหลักสูตรมีความเป็น “ครุศาสตร์” หรือสาขาการศึกษาที่ต้องการสร้างคนเพื่อเป็นครุตนตรีนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ดังกล่าวไปแล้วในหัวข้อเกี่ยวกับดนตรีและการศึกษา และเมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรดนตรีศึกษาตั้งแต่หลักสูตรสถาบันราชภัฏ จะพบว่า มีแนวโน้มของรายวิชาด้านการศึกษาที่เพิ่มขึ้น แม้ว่าในปีการศึกษา 2562 จะมีการปรับระยะเวลาการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์เป็น 4 ปีก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ พ.ศ. 2543 พบว่า วิชาเอกมีจำนวนชั่วโมงที่น้อยกว่า

วาระสารณบัตรและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

ตาราง เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่หน่วย = หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตร	ปีหลักสูตร				
	2543	2548	2555	2560	2562
1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป	33	33	30	30	30
2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน	103	127	131	135	99
- วิชาชีพครู	25	36	38	40	25
- วิชาเอก	68	74	81	81	60
- วิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	10	17	12	14	14
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	10	6	6	6	6
รวมจำนวนหน่วยกิต	146	166	167	171	135

หมายเหตุ: หลักสูตรปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2562 เป็นหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี

แม้ว่าในบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐอย่างจำกัด ตลอดจนหลักสูตรดนตรีศึกษาเองที่ต้องบริหารจัดการหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จึงมีการระดมทรัพยากรและประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ทางดนตรี เช่น โครงการช้างเผือกสามัคคีที่มีการบูรณาการร่วมกับสาขาวิชานาฏศิลป์ เป็นต้น ผลการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของปีการศึกษา 2564 ได้แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีความพร้อมด้านวิชาชีพครบทุกด้านอย่างต่อเนื่องผ่านโครงการช้างเผือกสามัคคี ตลอดจนอาจารย์ประจำหลักสูตรมีความสามัคคีในการทำงานจนทำให้การดำเนินงานของหลักสูตรมีผลสำเร็จในทุกเรื่อง แต่ก็มีประเด็นที่ควรพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมให้อาจารย์ประจำหลักสูตรทุกคนมีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการทุกปีการศึกษา พัฒนอาจารย์ประจำหลักสูตรให้มีผลงานตำแหน่งทางวิชาการและการศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ตลอดจนวางแผนในการดูแลและการบำรุงรักษาการใช้ครุภัณฑ์ (หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2565)

จากผลสำรวจจากนักเรียน นักศึกษา และประชาชนในปี พ.ศ. 2564 ที่สาขาดนตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นอันดับ 1 ในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏที่นักเรียนอยากเรียนมากที่สุด (สถาบันจัดอันดับด้านการศึกษา, 2565) โดยที่การบริหารหลักสูตรสู่ความเป็นเลิศย่อมอาศัยปัจจัยหลากหลายประการ ดังที่ สุกีรี เจริญสุข (2560) กล่าวว่า ควรประกอบไปด้วยรูปแบบทางความคิด 6 ประการ คือ (1) ฮาร์ดแวร์ ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ ที่ต้องมีสิ่งแวดล้อมที่ดี น่าอยู่อาศัยและกระตุ้นการเรียนรู้ (2) ซอฟต์แวร์ หมายถึง เทคโนโลยีทางดนตรี (3) ไฟล์แวร์ หมายถึง ความพร้อมด้านบุคลากร (4) ควอลิทีแวร์ หมายถึง คุณภาพการศึกษาต่าง ๆ และ (5) สปิริตวลแวร์ หมายถึง จิตวิญญาณและความเอาใจใส่ และ (6) มั่นใจแวร์ คือ ความพร้อมด้านงบประมาณที่สามารถสนับสนุนปัจจัยทั้ง 5 ประการไปสู่ความเป็นเลิศด้านดนตรีได้

วารสารดนตรีและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

ภาพประกอบที่ 3 นายกสภามหาวิทยาลัย และอธิการบดี ตรวจเยี่ยมวงดุริยางค์ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ
(ที่มา: ผู้เขียน, 9 ธันวาคม 2563)

สรุป

แม้ว่าบทความนี้ผู้เขียนจะมุ่งเน้นนำเสนอประสบการณ์จากการเข้าอบรมโครงการ ณ มหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ตลอดจนพยายามเปรียบเทียบกับบริบทการศึกษาดนตรีของไทย อย่างไรก็ตาม ความเป็นเลิศของการจัดการเรียนการสอนดนตรีจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วน มีเป้าหมายและนโยบายที่จะนำไปสู่ความเป็นเลิศอย่างชัดเจน ทุกภาคส่วนในองค์กรต้องทำงานเป็นทีมและมองเห็นคุณค่าของการศึกษาเหนือธุรกิจทางการศึกษา ดังกรณีของมหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัสที่มีความชัดเจน มีความต่อเนื่องของนโยบาย และแน่นอนว่า สามารถสร้างบุคลากรที่มีความเป็นเลิศทางด้านดนตรีมิติต่าง ๆ แต่ในกรณีของประเทศไทยนั้น อาจต้องมีแผนการระยะยาวที่เป็นแนวทางสำหรับการขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้ ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความมั่นคงทางการเมืองในมหาวิทยาลัยที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความกังวลเกี่ยวกับ “จำนวนนักศึกษา” ในมหาวิทยาลัยไทยที่มีแนวโน้มลดลง หากแต่หลักสูตรหรือสถาบันการศึกษาใดที่มีความเป็นเลิศจากภายในเอง ก็จะไปสู่การเลือกเข้ามาศึกษาต่อของนักเรียน สำหรับกรณีของมหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส ผู้เขียนมีความแปลกใจเมื่ออธิการบดีได้กรุณาเล่าว่า มีจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นทุกปีสวนทางกับมหาวิทยาลัยไทย จึงได้สอบถามปัจจัยเหล่านั้น ซึ่งได้แก่ การรับสมัครนักศึกษาจากประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนการมุ่งเน้นความเป็นเลิศของตัวหลักสูตรเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “เมื่อศิษย์พร้อมอาจารย์จะปรากฏ” ที่หมายถึงการเสาะแสวงหาอาจารย์ที่มีศักยภาพ สถาบันการศึกษามีสิ่งอำนวยความสะดวกและเอื้อต่อการเรียนรู้ ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการศึกษามีความสมเหตุสมผลย่อมเป็นปัจจัยหลักสำหรับการเลือกเรียนสาขาวิชาดนตรี

วาระสาธิตและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

อย่างไรก็ตาม บริบทการจ้างงานทางดนตรีในสังคมไทยยังไม่เจริญทัดเทียมต่างประเทศ ดังนั้น การเลือกเรียนหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ที่เมื่อสำเร็จการศึกษาสามารถสอบบรรจุเข้ารับราชการครูหรือสามารถเป็นนักดนตรีอาชีพนั้น จึงได้รับความนิยมเลือกศึกษาต่อ ดังนั้น การเรียนการสอนภายในหลักสูตรเองที่นอกเหนือไปจากรายวิชาครุศาสตร์และรายวิชาเอกดนตรีแล้ว ควรที่จะมีการบูรณาการวิชาอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับโลกสมัยใหม่ด้วย ดังกล่าวไปแล้วเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางดนตรี ตลอดจนเนื้อหาความรู้เท่าทันเทคโนโลยี ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม ที่จะเป็นวัคซีนสำคัญของผู้เรียนในการใช้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทันต่อไป

วาระสารณบัตรและวัฒนธรรม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

เอกสารอ้างอิง

- กัลย์ธีรา สุภานิธิ และ ปรีญานันท์ พร้อมสุขกุล. (2561). การเปรียบเทียบหลักสูตรปริญญาโทสาขาวิชาดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. **วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 46(4), 20-39.
- คณิเทพ ปิตุภูมิณาค. (2562). กระบวนการศึกษาดนตรีระดับอุดมศึกษาในภาคเหนือของประเทศไทยในศตวรรษที่ 21. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เคลน บุญยานันต์ และ อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์. (2563). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ. **วารสารครูพิบูล**, 7(2), 243-258.
- ฉานิก หวังพานิช. (2559). แนวทางการจัดการชั้นเรียนเพื่อการเรียนการสอนดนตรีในระดับอุดมศึกษา. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 20(1), 2-10.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (3 สิงหาคม 2554). **ทัศนะเกี่ยวกับดนตรีศึกษา และการศึกษาในประเทศไทย**. เข้าถึงได้จาก คู่มือดนตรี: <http://narutt-suttachitt.blogspot.com/2011/08/blog-post.html>
- ณัฐศรีณีย์ ทฤษฎีคุณ, ภาควิชา ติเยว่งษ์สุวรรณ, พูนสุข กุหลาบวงษ์, และ สมภาศ สุขชนะ. (2562). การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนพื้นฐานทางดนตรีรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการดนตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. **วารสารดนตรีรังสิต มหาวิทยาลัยรังสิต**, 14(1), 68-81.
- ธีรวิทย์ กลิ่นจ้อย และ สยา ทันทะเวช. (2565). สถานภาพของรายวิชาด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีในหลักสูตรดนตรีศึกษาระดับอุดมศึกษา. **วารสารครุศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**, 16(1), 155-165.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562. (6 มีนาคม 2562). **ราชกิจจานุเบกษา** (เล่ม 136 ตอนพิเศษ 56 ง), 12. เข้าถึงได้จาก ราชกิจจานุเบกษา: http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/056/T_0012.PDF
- วรภาพ ประสานตรี, มนัส วัฒนไชยยศ, และ อนรรักษ์ บุญจะ. (2557). การบริหารจัดการห้องเรียน ครุภัณฑ์ ของสาขาดนตรีสากล มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. **วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร**, 9(1), 100-115.
- สถาบันจัดอันดับด้านการศึกษา. (2565). **จัดอันดับมหาวิทยาลัยโดย Thailand Education Ranking**. เข้าถึงได้จาก สถาบันจัดอันดับด้านการศึกษา Thailand Education Ranking (TER): <https://thaitopu.com/ter/>
- สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (ม.ป.ป.). **หลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. เข้าถึงได้จาก สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่: <https://www.academic.cmru.ac.th/cmru/course/>
- สิทธิพร สวยกกลาง. (2553). การนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตกในหลักสูตรดนตรีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรีศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกรี เจริญสุข. (12-15 มีนาคม 2560). เมื่อความไพเราะของโลกมารวมอยู่ที่ศาลาฯ แม้แต่เทวดาก็อยากฟัง. **หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ**, 3(37), หน้า 243.
- หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2565). **รายงานการประเมินตนเอง (มคอ. 7) การประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตร ประจำปีการศึกษา 2564**. เชียงใหม่: หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา.
- Division of Music Education. (2011, April). **General, Choral and Instrumental Music (Teacher Certification)**, BM. Retrieved from Undergraduate Program: <https://musiced.music.unt.edu/sites/default/files/2021%20MUTL%20-%20Elementary.pdf>

